

Ansatte i privat sektor risikerer å miste millionbeløp fordi de får for lite informasjon om AFP. Arbeidstakerorganisasjonene har skylda, mener pensjonsekspertene.

Slår alarm om UKJENTE AFP-FELLER

– MISTER 1 million kroner eller mer på grunn av uvitenhet

PRIVAT AFP

Tekst: MERETE LANSEND
mel@dagbladet.no

– Arbeidstakerorganisasjonene unnlater å gi medlemmene sine så god informasjon om AFP som de burde, mener Birger Myhr, daglig leder i Pensjonseksperten.

– Jeg synes det er påfallende at både organiserte arbeidstakere og tillitsvalgte har så lite kunnskap om hvordan AFP fungerer. Det resulterer i at jeg stadig er i kontakt med mennesker som har havnet i en uheldig situasjon fordi de ikke lenger oppfyller vilkårene for å få AFP, sier han.

Alle andre deler av pensjonssystemet er blitt enklere gjennom pensjonsreformen, mens AFP til dels er blitt langt mer komplisert, fastslår Myhr.

– Likevel skal det være mulig for arbeidstakerorganisasjonene å skole i hvert fall sine tillitsvalgte i hvordan reglene fungerer, slik at ansatte i AFP-bedrifter blir i stand til å ta de riktige valgene, mener Myhr.

Grensetilfeller

Problemet med AFP er at regelverket preges av såkalte terskeeffekter, påpeker han.

– Du har en definert grense, og

hvis du så vidt er på den ene siden, oppfyller du vilkårene og får hele pensjonen du er berettiget til. Er du rett på andre siden av grensa, mister du alt. I det gamle pensjonssystemet var det mange terskeeffekter, og målet var å fjerne disse. Men i AFP-ordningen er tersklene blitt enda større enn før. Hvis du for eksempel er én dag for mye sykmeldt eller begynner i jobb én dag for seint, glipper hele AFP, som kan være verdt inntil 2 millioner kroner.

Dermed er det i dag enda viktigere at de som er tett på de berørte, er kjent med alle sidene ved AFP og

i stand til å gi enkle, men velbegrunnede råd om hvordan ansatte bør forholde seg til reglene, mener Myhr.

Må finne ut selv

– Her mener jeg arbeidstakerorganisasjonene gjør en for dårlig jobb. Det burde være en relativt enkel sak for arbeidstakerorganisasjonene å skole sine tillitsvalgte i pensjonsreglene, slik at det blir mulig å filtrere ut de tvilstilfellene som dukker opp. Det er mitt klare inntrykk at dette ikke blir gjort, sier han og legger til:

– Jeg tror ikke arbeidstakerorga-

nisasjonene fører egne medlemmer bak lyset, men de unnlater å gi dem så god informasjon som de burde.

– Det er fryktelig trist å se hvor lite som skal til før AFP-en glipper. Det finnes mange eksempler på ansatte som mister 1 million kroner eller mer i pensjonskapital på grunn av uvitenhet, rett og slett. Folk flest mangler nødvendige opplysninger som gjør at de for eksempel slutter en måned for tidlig og dermed mister hele AFP, sier Beate Fahre, pensjonsrådgiver i Aon Norway.

Det er altfor lite kunnskap om

regelverket både blant arbeidstakere og tillitsvalgte, mener hun.

– Kronglete

– Arbeidsgiver tør ofte ikke å gi noen konkrete råd i søkeprosessen på grunn av de kompliserte reglene. Tillitsvalgte ute på arbeidsplassene har ofte ikke tilstrekkelig kompetanse og opplever derfor også usikkerhet når noen spør om hva de bør gjøre. Den enkelte ansatte må vær så god å finne ut av regelverket selv. Jeg hører triste historier der ansatte får beskjed om at «ting ordner seg», men de gjør jo ikke det, sier Fahre.

Man kan ikke forvente at vanlige

folk skjønner hva AFP-reglene innebærer, mener pensjonsrådgiveren.

– Selv er jeg akkurat ferdig utdannet jurist og har jobbet med pensjon i over 20 år, men jeg har aldri lest noe så kronglete som vedtektene til AFP. Regelverket praktiseres særdeles strengt og firkantert, og det er opp til den enkelte å finne ut av sin egen situasjon. Som regel hjelper det ikke å spørre arbeidsgiver eller fagforeningen om råd, fordi de heller ikke vet, sier hun og legger til:

– Store verdier står på spill, og ingen blir holdt til masta for ansvar

når noe går galt. Hvis du ikke gjør annet enn å jobbe i samme AFP-bedrift til du blir 62 år, trenger du som regel ikke bekymre deg, da går alt problemfritt – så lenge det er ansatte der du jobber som er organisert når du søker AFP. Men blir du syk, ufør, blir oppsagt eller skifter jobb – frivillig eller ufrivillig – står du i fare for å miste de pensjonskronene du hadde regnet med å få.

Feil grunnlag

– Altfor ofte treffer ansatte valg på feil grunnlag, fordi de mangler eller har fått feil informasjon, sier Alexandra Plahte, uavhengig pensjons-

rådgiver i Gabler, Steenberg & Plahte.

– Men mitt inntrykk er at fagforeningene jevnt over er flinke til å informere medlemmene sine – ikke minst om fallgruver som gjør at ansatte kan miste rettigheter av stor økonomisk verdi, sier hun.

Ofta er hovedutfordringen at den enkelte ikke vet helt hvor de skal spørre om hva, mener hun.

– Med en rekke nye alternativer og kombinasjonsmuligheter stilles den enkelte overfor mange viktige valg – valg som i aller høyeste grad skal påvirke arbeidsgiver både økonomisk og bemanningsmessig. Arbeidsgivere jeg møter, sier de er

kjent med informasjonsbehovet, men strever med grensa arbeidsgiver-rådgiver. Samtidig er de avhengig av tilbakemelding fra ansatte for å kunne legge riktig personalkal.

Et tilbud om uavhengig faktainformasjon om hva den enkelte får netto i lønneboka burde være en del av medarbeidersamtalen for dem som er over 58 år, mener Plahte.

– Ikke fordi man ønsker at vedkommende skal slutte, men fordi denne aldersgruppa om ikke lang tid stilles overfor en rekke valg. Ikke å velge er nemlig også et valg – med de konsekvenser det måtte få.

– SKUFFET OVER FELLESEFORBUNDET

– Ingen sa jeg ville tape 6000 kroner i måneden resten av livet hvis jeg sluttet i jobben, sier Tove Irene Steen (61).

Lillestrøm-kvinnen jobbet i en AFP-bedrift i Oslo, men i januar 2014 bestemte ledelsen seg for å flytte avdelingen hennes til Nøtterøy i Vestfold. De ansatte fikk tilbud om å bli med på flyttelasset. Steen fylte 59 år måneden etter.

– Jeg hadde familie og venner her i Oslo, og det føltes uoverkommelig å skulle pendle så langt. Siden jeg bor alene hadde jeg heller ikke råd til å kjøpe en pendlerleilighet på Nøtterøy, men hadde måttet kvitte meg med boligen her, sier hun.

UTESTENGT: Tove Irene Steen (61) oppfyller ikke lenger vilkårene for å få AFP etter at hun måtte skifte jobb.

FOTO: JACQUES HVISTENDAHL

JEG VISSTE IKKE AT DET FULGTE PENGER MED AFP, OG TENKTE IKKE PÅ Å SPØRRE MER OM DETTE.

Hun ringte fagforeningen sin, Fellesforbundet, for å få råd. – Jeg sa hvor gammel jeg var, og ble rådet til å bli med bedriften til Nøtterøy. Men jeg fikk ingen begrunnelse. AFP-ordningen ble ikke nevnt med ett ord. Jeg visste ikke engang at det fulgte penger med AFP, og tenkte ikke på å spørre mer om dette, forteller Steen.

Hun sier hun ringte tilbake noen dager senere og sa hun ikke forsto hvorfor det var lurt å fortsette i samme jobb, men fikk fortsatt ingen forklaring. – Jeg bestemte meg for å lete etter ny jobb i Oslo-området i stedet. Hadde jeg visst at det

dreide seg om så mye penger, ville jeg selvsagt blitt med bedriften til Vestfold, men jeg ble ikke oppmerksom på dette før halvannet år etterpå. Det var bittert.

Steen fikk ny jobb – som lagersjef ved Lovisenberg diafonale sykehus i Oslo. Men virksomheten har offentlig AFP, som er en helt annen ordning. Steen er skuffet at hun ikke fikk mer informasjon om AFP av Fellesforbundet da hun sto overfor et vanskelig valg.

– Hvorfor være organisert når man ikke får hjelp i en sak som har så stor betydning for hver enkelt ansatt? Fellesforbundet var med på handlingene da AFP-ordningen ble laget, derfor mener jeg organisasjonen har informasjonsplikt overfor sine medlemmer.

– Jeg ble helt satt ut da jeg forsto hvilke verdier som var gått tapt. Alle som nærmer seg slutten av yrkeslivet bør få mer inngående informasjon om AFP, ikke være nødt til å finne ut av dette selv.

– FORSØKER Å HJELPE SÅ GODT VI KAN

Fagforeningene kjenner seg ikke igjen i kritikken. – I Tekna kjenner vi oss ikke igjen i påstandene fra pensjonsrådgiveren, sier generalsekretær Ivar Horneland Kristensen.

– Vi holder kontinuerlig pensjonskurs for tillitsvalgte og medlemmer, og de har alltid mange deltakere. Vilkår for AFP er pensum i alle pensjonskursene. Der presenterer vi også beregninger som viser hvor mye en kan risikere å tape.

Tap av AFP er også en sentral problemstilling i mange av slutt-pakketilbudene om dagen, påpeker han.

– Medlemmene får gratis veiledning om dette av Teknas 20 jurister. Medlemsbladet Tekna Magasinet, som sendes til våre 70 000 medlemmer, viet et helt nummer til pensjon for ei tid tilbake. AFP var også tema der.

– YS-forbundene driver omfattende rådgivning om pensjon, og vi er mye i dialog med medlemmene, sier YS-leder Jorunn Berland.

– Hvis vi får inn spørsmål vi ikke kan besvare på stående fot, undersøker vi saken og kommer tilbake til den som spør. Beslutningene

må vedkommende ta selv, men vi er beredte på å hjelpe med å synliggjøre konsekvenser av valgene. Jeg kjenner meg derfor ikke igjen i kritikken, sier Berland. Tillitsvalgte kan ikke velge på andres vegne, påpeker hun.

– Vi forsøker å hjelpe så godt vi kan, slik at medlemmene har et grunnlag for å ta beslutninger. Navn sitter med mye informasjon om oss alle og vil også kunne være en god dialogpartner.

– Våre tillitsvalgte landet over er generelt sett svært flinke til å informere om fordelene ved AFP, og selvsagt også om ulempe-

ne ved å miste dem i en slik situasjon som beskrives her, sier Vidar Grønli, informasjonsansvarlig i Fellesforbundet.

– Dessverre er det mange som er i samme situasjon, som på grunn av ansiennitetsreglene mister retten til AFP etter et langt yrkesliv. Vi forsøker alltid å gi informasjon til våre medlemmer i best mulig måte, noe også bedriftene har en klar plikt til å gjøre. Når vårt tidligere medlem oppfatter at hun i denne situasjonen ikke fikk god nok informasjon, beklager vi dette.

DETTE BØR DU VITE OM AFP

! Sørg for å ha søkt om og fått innvilget AFP før du sier opp eller aksepterer en sluttavtale i bedriften.

! Ikke motta ekstra penger eller pensjoner fra arbeidsgiver, heller ikke tidligere arbeidsgiver de tre siste åra før du fyller 62 år. F.eks. vil tidligere sjømann som tar ut opptjent sjømannspensjon, miste rett til AFP dersom pensjonen tas ut før fylte 62 og denne utgjør mer enn ca 130 000, (1,5G)

! Fra du fyller 55 år må du være bevisst på ditt arbeidsforhold. Du må være omfattet av AFP i minst sju av de siste ni åra før du fyller 62 år. Blir du syk, har permisjon eller jobber hos andre enn den arbeidsgiveren som betaler deg lønn i denne perioden, står du i fare for å miste rett til AFP.

! Reglene kan endre seg. Det er reglene som gjelder på det tidspunktet du faktisk tar ut AFP som gjelder. Det er derfor vanskelig å planlegge for AFP tidlig.

! Du må ikke slutte den måneden du fyller 62 år. Viktig å ha lønn ut hele den måneden og samtidig ha fått innvilget AFP før du faktisk slutter.

! Det å være organisert er veldig viktig for retten til AFP. Dette er en avtale mellom partene i arbeidslivet. Dersom du ikke er organisert og det ikke er tariffavtale der du jobber, kan du ikke regne med å få AFP.

KILDE: BEATE FAHRE, AON NORWAY

Lurer du på mer?

Gå inn på afp.no (Fellesordningen for AFP) og få oppdatert informasjon om vilkår og regler.